

Tutkimushankkeen loppuraportti Helsingin Sanomain Säätiölle

Salaliittoteorioiden politiikka (SAPO)

Christchurchin terrori-isku ja #falseflag-ilmion kierto hybridissä mediaympäristössä

Hankkeen kesto: 11.1.2019 - 31.12.2021

Rahoittaja: Helsingin Sanomain Säätiö

Myöntövuosi: 2019

Myönnetty summa: 100 000

Hankkeen vastuuhenkilöt: Apulaisprofessori Katja Valaskivi ja Apulaisprofessori Johanna Sumiala, Helsingin yliopisto

Hankkeen tutkijat ja työryhmän jäsenet: Petri Jääskeläinen, Pihla Toivanen, Niko Pyrhönen, Jukka Huhtamäki, Minttu Tikka

Tutkimusavustajat: Alli Wartiovaara, Jaana Ahtiainen

Hankkeen tiivistelmä:

Hybridin mediaympäristön haavoittuvuus tulee erityisen selvästi esiin silloin, kun jotakin suurta tapahtuu: terrori-isku, luonnonkatastrofi, poliittinen vallankumous. Jo muutaman vuoden ajan tällaisten tapahtumien yhteydessä on noussut esiin pieni, mutta kerta kerralta kasvava osuus aineistoa, jossa kiertävät erilaiset salaliittoteoriat. Hybrideiksi mediatapahtumissa kutsutuissa tapahtumaketjuissa erilaiset toimijat pääsevät ääneen samoilla alustoilla ja tuottavat kukin merkityksiä omista lähtökohdistaan käsin. Sisältöjen liike on globaalia. Kiertävä sisältö koostuu ammattimaisesti tuotetusta aineistosta, amatöörikomentoinnista, niin kuvasta, tekstistä kuin näiden yhdistelmistäkin, meemeistä ja uutisista, taruista ja juoruista, kaikesta yhtä aikaa. Edelleen mediainstituutioilla ja journalistisilla organisaatioilla on merkittävä rooli erilaisten sisältöjen tuotannossa ja kierrättämisessä.

Jo jonkin aikaa tutkijat ovat epäilleet, että jokin taho tai jotkin tahot ruokkivat ja kierrättävät tarkoituksellisesti salaliittoteorioita hämmennystä tuottaakseen ja yhteiskunnallista luottamusta rapauttaakseen. Christchurchin terrori-iskun yhteydessä erilaiset salaliittoteorioita ruokkivat narratiivit nousivat niin suureen rooliin, että aihetta käsiteltiin myös suomalaisessa mediassa. Hankkeen alkuperäinen tavoite oli selvittää Christchurchin iskuun liittyvien salaliittoteorioiden kiertoa ja kierrättämisen seurauksia journalistiselle medialle sekä salaliittoteorioiden poliittista merkitystä yhteiskunnassa.

Hankkeen toteutus

Hanke linkittyi Suomen Akatemian rahoittaman Hybrid terrorizing (HYTE) -hankkeen kanssa. SAPO käytti HYTE-hankkeessa koottua aineistoa Christchurchin iskuista, mutta SAPOa varten koottiin myös useita omia aineistoja, kun COVID-19 -pandemian alettua salaliittoteorioiden poliittinen ja julkinen merkitys alkoi kasvaa maailmanlaajuisesti. Myös Ekstremismi, huumekauppa ja rikollisuus pimeässä verkossa (ENNCODE) -hankkeen tutkijoita osallistui SAPOn toteutukseen. Pandemian puhjettua

salaliittoteorioiden tutkimuksen lisäksi SAPO-hankkeen tärkeäksi rooliksi muodostui yhteiskunnallinen vaikuttavuus: osallistuminen erilaisiin koulutus- ja keskustelutilaisuuksiin, haastattelujen antaminen, kolumnit ja blogitekstit sekä viranomaistahojen avustaminen. SAPO:ssa tehtyä tutkimusta hyödynnetään myös 1.9.2021 alkaneessa Suomen Akatemian rahoittamassa Helsingin yliopiston konsortio hankkeessa *Mediatized Religious Populism* (MERELPO). (Konsortion johtaja Katja Valaskivi, osahankkeen johtaja Johanna Sumiala).

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset

Tieteelliset julkaisut

Zelenkauskaitte, A., Toivanen, P., Huhtamäki, J., & Valaskivi, K. (2021). Shades of hatred online: 4chan memetic duplicate circulation surge during hybrid media events. *First Monday* (Chicago), 26(1).

<https://doi.org/10.5210/fm.v26i1.11075>

Uusitalo, N., Valaskivi, K., & Sumiala, J. (2021). Epistemic modes in news production: How journalists manage ways of knowing in hybrid media events involving terrorist violence. *Journalism* 22,

<https://doi.org/10.1177/14648849211015601>

Valaskivi, K., & Sumiala, J. (2022). "You will never hear me mention his name": The (im)possibility of the politics of recognition in disruptive hybrid media events. *International Journal of Communication* (IJoC) (hyväksytty julkaistavaksi)

Valaskivi, K., Jääskeläinen, P., Huhtamäki, J., & Sumiala, J. (2022). Salaliittoteoriat ja populistinen kuvittelu hybridissä mediaympäristössä. (Lähetetty akateemiseen jurnaaliin arvioitavaksi)

Valaskivi, K. (2022) Huomiotehdas, sisältösekaannus ja salaliittoteorioiden kierto. Artikkelikokoelmassa Pyrhönen, N. & Hyvönen A-E. (toim) Salaliittoteorioiden politiikkaa. Yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia. (Jätetty kustantajalle arvioitavaksi)

Valaskivi, K. (2022) Circulation of Conspiracy Theories in the Attention Factory. Erikoisnumerossa Valaskivi, K. & Robertson, D. (toim). Epistemic Contestations. *Popular Communication* kevät 2022 (hyväksytty)

Valmistuneet opinnäytetyöt

Jääskeläinen, Petri (2021) Salaliittoteoriat ja hybridi mediaympäristö todellisuuden rakentajina: Christchurchin terrori-isku ja lavastetun hyökkäyksen selitysmalli. Tampereen yliopisto, journalistiikan pro gradu <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/130307>

Tieteen popularisointi ja osallistuminen julkiseen keskusteluun

Jääskeläinen, P. (2020) Onko kaiken takana juutalainen? – Salaliittoteorioilla jäsenetään maailmaa. *Teologia.fi* 01/2020 <https://teologia.fi/2020/01/onko-kaiken-takana-juutalainen-salaliittoteorioilla-jasennetaan-maailmaa/>

Uusitalo, N. & Valaskivi, K. (2021) Huomiokone muokkaa todellisuutta. *Voima-lehti* 1/2021 https://issuu.com/voima/docs/voi_1_2021_20210201

Valaskivi, K. & Pyrhönen, N. (2020) Radikaalioikeisto käyttää hyväkseen hybridiä mediatilaa salaliittoteoreettisen ajattelun levittämisessä. *Politiikasta.fi*, 12.8.2020. <https://politiikasta.fi/radikaalioikeisto-kayttaa-hyvakseen-hybridia-mediatilaa-salaliittoteoreettisen-ajattelun-levittamisessa/>

Valaskivi, K. (2020) Koronan perässä leviävät salaliittoteoriat. *Katsomukset.fi* 15.4.2020 <https://katsomukset.fi/2020/04/15/koronan-perassa-leviavat-salaliittoteoriat/>

Valaskivi, K. (2021). Kiertävät salaliittokertomukset vihapuheen välineenä. *Vartija : ihminen, uskonto, yhteiskunta*. 11.5.2021 <https://www.vartija-lehti.fi/kiertavat-salaliittokertomukset-vihapuheen-valineina/>

Valaskivi, K. & Uusitalo, N. (2021) Kun Somessa kuplii, median pitää pysähtyä miettimään. Helsingin Sanomat Vieraskynä 2.2.2021 <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007829356.html?share=12c984712eab4f3dbe530bf74e6198d4>

Kansainvälinen yhteistyö

The Hybrid Media Environment: Networks, Circulation, Hacking. Kansainvälinen seminaari, jonka organisoivat HYTE- ja SAPO-hankkeet yhteistyössä Ulkopoliittisen instituutin kanssa. 6.3.2020. Kutsutut ulkomaiset puhujat: Professori Asta Zelenkauskaitte, Drexel University, USA, Professori Patrick Burkart, Texas A&M University, USA, Dr. Emily Blout, American University, USA, Professori Iain Munro, Newcastle University, UK. <https://www.fiia.fi/tapahtuma/the-hybrid-media-environment-networks-circulation-hacking>

Kansainvälinen virtuaaliseminaari yhdessä HYTE-hankkeen kanssa
Hybrid Media Events: Studying Terrorist Violence and Conspiracy Theories 19.-20.8.2021, Helsingin yliopisto ja Tampereen yliopisto

Sumiala, J. (2021) Tutkijavierailu London School of Economics and Political Science 21.11.-5.12.2021

Journalistiset julkaisut:

Jääskeläinen, P. (2020). Näin uudet trollitilit piinaavat Suomi-twitteriä – hämäävät politiikan keskustelua niin persuuina, silakoina kuin antifasisteinakin. *Seura* 13.1.2020

<https://seura.fi/asiat/tutkivat/nain-uudet-trollitilit-piinaavat-suomi-twitteria-hamaavat-politiikan-keskustelua-niin-persuuna-silakoina-kuin-antifasisteinakin/>

Jääskeläinen, P. (2020). Miksi Salkkarit-tähden terveyst sivusto levittää korona-huuhaata, valeutisia viruksesta ja amerikkalaisia salaliittoteorioita? ”QAnon on valon tuoja”, näyttelijä sanoo. *Seura* 3.4.2020
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/miksi-salkkarit-tahden-terveys sivusto-levittaa-korona-huuhaata/>

Jääskeläinen, P. (2020). Pentagon ja Tiittu-vaari kuvasivat taivaalla ufoja – Mistä oikein on kyse, kun näemme avaruudesta outouksia? *Seura* 5.7.2020.
<https://seura.fi/ilmiot/mysterit/pentagon-ja-tiittu-vaari-kuvasivat-taivaalla-ufoja-mista-oikein-on-kyse/>

Jääskeläinen, P. (2020). Särkyviä perheitä ja katkeilevia keskusteluyhteyksiä – Näin salaliittoteoriat myrkyttävät ihmissuhteita Suomessa. *Seura* 7.7.2020.
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/nain-salaliittoteoriat-myrkyttavat-ihmissuhteita-suomessa/>

Jääskeläinen, P. (2020). Donald Trumpin tukema QAnon leviää maailmalla – Suomalaispoliitikkojakin kiinnostaa pedofiilimetsästyksellä ja pelottelulla ratsastaminen. *Seura* 15.8.2020
<https://seura.fi/asiat/ajankohtaista/nain-qanon-voi-hyodyttaa-suomalaispoliitikkoja/>

Jääskeläinen, P. (2020). Hyvinvointivalmentajia ja terveysguruja hurautti QAnon -salaliittoteoriaan: joogaopettajat jakavat maskipelotteluita ja haukkuvat koronarajoituksia. *Seura* 15.10.2020.
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/hyvinvointivalmentajia-ja-terveysguruja-hurautti-qanon-salaliittoteoriaan-joogaopettajat-jakavat-maskipelotteluita-ja-haukkuvat-koronarajoituksia/>

Jääskeläinen, P. (2020). Disinformaatiota monella kierteellä: Näin Trumpia tukeva kiinalaisverkosto toimii Suomessa – levittää koronahuhuja, vaalivaleita ja Kiinan-vastaista propagandaa. *Seura* 11.11.2020.
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/nain-trumpia-tukeva-kiinalaisverkosto-toimii-suomessa/>

Jääskeläinen, P. (2021). Huomasiko CIA suomalaisia lapsia 1950-luvun kesäleireillä? Tiedustelupalvelun kätyriksi leimattu lastenjärjestö kertoo vasta nyt, mistä huhut saivat alkunsa. *Seura* 19.2.2020.
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/cia-katryiksi-leimattu-leirijarjesto-vastaa-epailyihin-vuosikymmenien-vaikenemisen-jalkeen/>

Jääskeläinen, P. (2021). Arkistolöytö paljastaa: CIA tähtäili 1970-luvun mielenhallintaohjelmaansa MK Ultraa myös Suomeen. *Seura* 12.5.2021.
<https://seura.fi/asiat/tutkivat/arkistoloyto-paljastaa-cia-tahtaili-1970-luvun-mielenhallintaohjelmaansa-mk-ultraa-myos-suomeen/>

Jääskeläinen, P. (2021). Pandemiförnekarna. *Yle Spotlight* 31.5.2021 (taustatoimittajana).
<https://arenan.yle.fi/1-50677547>

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa

Jääskeläinen, Petri: Salaliittoteoriat informaatiovaikuttamisen välineenä hybridissä mediaympäristössä. Sotatieteen päivät 2021.

Pyrhönen, N. & Valaskivi, K. (2021) Waking up the sleepwalkers? Circulation of calls-to-action in Finnish fringe social media in the event of the Capitol Hill coup. "Pandemic, Fear, and Hate" The 3rd International workshop Hate Speech in Asia and Europe. 28.8.2021.

Valaskivi, K. & Sumiala, S. (2021) Covid-19, QAnon and epistemic instability: the circulation of conspiracy theories in the hybrid media environment. The Second Helsinki Conference on Emotions, Populism and Polarisation. Helsinki / virtuaalinen 4.5.2021

Muut esitykset, luennot ja koulutukset

Jääskeläinen, P. (2020). Salaliittoteoriat. Manipulaation perusteet informaatioverkostoissa, Aalto-yliopisto. 2.4.2020. <https://www.aalto.fi/fi/tapahtumat/manipulaation-perusteet-informaatioverkostoissa>.

Pyrhönen, N. (2020) Salaliittoteoria ja hybridit mediakohut vaikuttamisen välineinä. Turun pääkirjasto, Studia generalia. 9.3.2020.

Pyrhönen, N. (2020) Maan suola: Populus Dei - kristillinen oikeistopopulismi tänään. Helsingin tuomiokirkkoseurakunta. 21.10.2020.

Pyrhönen, N. (2021) Salaliittoteoria globaalina disinformaatioformaattina. 4.5.2021. Trollauksen maantiede -luentokurssi, Aalto-yliopisto.

Salaliittoteorioiden politiikka -verkko-seminaari
Helsingin yliopisto ja Helsingin Sanomain Säätiö 5.2.2021
<https://www.youtube.com/watch?v=nB4ugFa9mkE>

Valaskivi, K. (2020) Viraali-ilmiöt ja mediaympäristöhygieniä. Studia Generalia -esitelmä Helsingin yliopisto 8.10.2020 <https://www.youtube.com/watch?v=XLII1C0I1Mk>

Valaskivi, K. (2021) Toivon ja eksytyksen markkinat. Kirkkohallituksen seminaari salaliittoteorioista seurakuntien työntekijöille ja luottamushenkilöille. 15.3.2021
<https://www.youtube.com/watch?v=hS0dGy9ovGM>

Valaskivi, K. (2021) Opposing Values, Shared Beliefs? The Spread of Conspiratorial Thinking in Finland during the Covid-19 Pandemic. American Academy of Religion Annual Conference (virtual) Science, Skepticism and Religion Division 21.11.2021

Valaskivi, K. & Pyrhönen, N. (2020) Uskonnollisten konservatiivien vastamediat ja salaliittoteoriat. Konservatiivisen uskonnon, nationalismin ja salaliittoteorioiden kytkös. Armon vihreät. 16.11.2020.

Valaskivi, K. & Pyrhönen, N. (2020) Exploring methods of recognizing extremist contents. Nordic conference on Violent Extremism. 12.3.2020.

Valaskivi, K. & Pyrhönen, N. (2021) Circulation of Conspiracy Theories. Radicalization, Resilience, and Emerging Threats from the Perspective of Finland. Project Based Collaboration on 'Violent Right Wing Extremism – Emerging Challenges'. EU Radicalization Awareness Network virtual workshop 28.4.2021 https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/162797305/Project_Based_Collaboration_on_VRWE_April_2021.pdf

Hankkeen saama medianäkyvyys

Jääskeläinen, P. (2021) Järki ei riitä, kun yrittää ymmärtää salaliittoväkeä: "He uskovat taistelevansa hyvän asian puolesta", sanoo asiaa seuraava toimittaja. *Viimeinen sana*, *Yle* 22.1.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11750239>.

Pyrhönen, N. (2020) Kaiken takana ovat taas liskoihmiset – Miksi korona kiehtoo salaliittoteoreetikoita ja miksi villeimpiinkin salaliittoihin uskotaan? *Yle Uutiset*, 5.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11285790>

Pyrhönen, N. (2020) Oman teoriansi mukaan. *Helsingin Sanomat*, 10.5.2020. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006501510.html>

Pyrhönen, N. (2020) Koronaviruksen leviäminen kiihdyttää salaliittoteorioita. *Ylen Aamu*, 16.5.2020. <https://areena.yle.fi/1-50337630>

Pyrhönen, N. (2020) Korona synnytti informaatiopandemian – viruksen lisäksi maailmalla leviää valheellinen tieto. *Aamulehti*, 11.9.2020. <https://www.aamulehti.fi/a/09b729b0-d59b-4b37-ba4d-1f070a767710?c=1537968008884>

Pyrhönen, N. (2020) Salaliittoteorian levittäminen ei kerro tyhmyydestä – samat ajattelun vinoumat vaikuttavat meissä kaikissa. *Suomen kuvalehti*, 11.9.2020. https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/radikaalia-oikeistoa-wellness-piireja-rokote-kriittisia-ja-konservatiivikristittyja-salaliittoteorioita-levittaa-kirjava-joukk/?shared=1137879-edaaf3b0-500&fbclid=IwAR1D1wH6gKNtSghPKcnJBH5r_y91qclMqlBk0uekcNskjIMqTzbF5nt7eEw

Pyrhönen, N. (2020) Joogaopettajat vastustavat alalle tulleita salaliittoteorioita – Pelkona on, että joogasaleilla vähäteltäisiin koronaohjeiden tarpeellisuutta: “Kyse on asiakasturvallisuudesta”. *Yle Kulttuuricocktail*, 20.10.2020.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/10/20/joogaopettajat-vastustavat-alalle-tulleita-salaliittoteorioita-pelkona-on-etta>

Pyrhönen, N. (2020) Mitä voi tehdä, jos läheinen sukeltaa salaliittoteorioiden maailmaan? “On vaikea keskustella, mutta maksaa silti vaivan yrittää.” *Helsingin sanomat*, 2.11.2020.

<https://www.hs.fi/nyt/art-2000006708129.html>

Pyrhönen, N. (2021) Suomalaistutkija: Salaliittoteoriat Yhdysvaltain kongressinhyökkäyksen taustalla. *Sveriges radio*, 8.1.2021. <https://sverigesradio.se/artikel/7642119>

Pyrhönen, N. (2021) Analyysi: Miksi sarvipääshamaani rynni kongressiin? USA:n vaaleissa internetin ilmiöt eivät pysyneet enää internetissä ja taustalla on monta syytä. *Yle Uutiset*, 8.1.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11728212>

Pyrhönen, N. (2021) Tutkijat: Twitterin kurinpalautus Trumpille on oikea veto, vaikka tulikin kovin myöhään. – “Nyt käydään selkeästi viestinnän valtataistelua.” *Yle Uutiset*, 9.1.2021.

<https://yle.fi/uutiset/3-11730211>

Pyrhönen, N. (2021) Trump sai porttikieltoja some-jäteiltä – ääriajattelijat siirtyvät uusiin palveluihin: “Illuusio siitä, että heitä on voitu valvoa, ei ole ollut pakkansapitävä.” *MTV Uutiset*, 11.1.2021.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/trump-sai-porttikieltoja-some-jateilta-aaariajattelijat-siirtyvat-uusiin-palveluihin-illuusio-siita-etta-heita-on-voitu-valvoa-ei-ole-ollut-paikkansapitava/8034108#gs.qdrvkh>

Valaskivi, K. (2020-2021) Lukuisia salaliittoteorioihin liittyviä haastatteluja televisiossa, radiossa ja lehdissä. Mm. A-Studio, Marja Sannikka, *Helsingin Sanomat*, Roman Schatzin *Maammekirja*, *Ykkösaamu*, *SVT Nyheter*, *Iltalehti*, *Kotiliesi*, *Kirkko ja Kaupunki*, *Kauppalehti*, *Kotimaa* sekä useat maakuntalehdet.

Vehkoo, J. (2021) Valheenpaljastaja: Salaliittoteoriat. *Yle Areena*. (hankkeen tutkijoita mukana useammassa jaksossa)

<https://areena.yle.fi/audio/1-50986253>